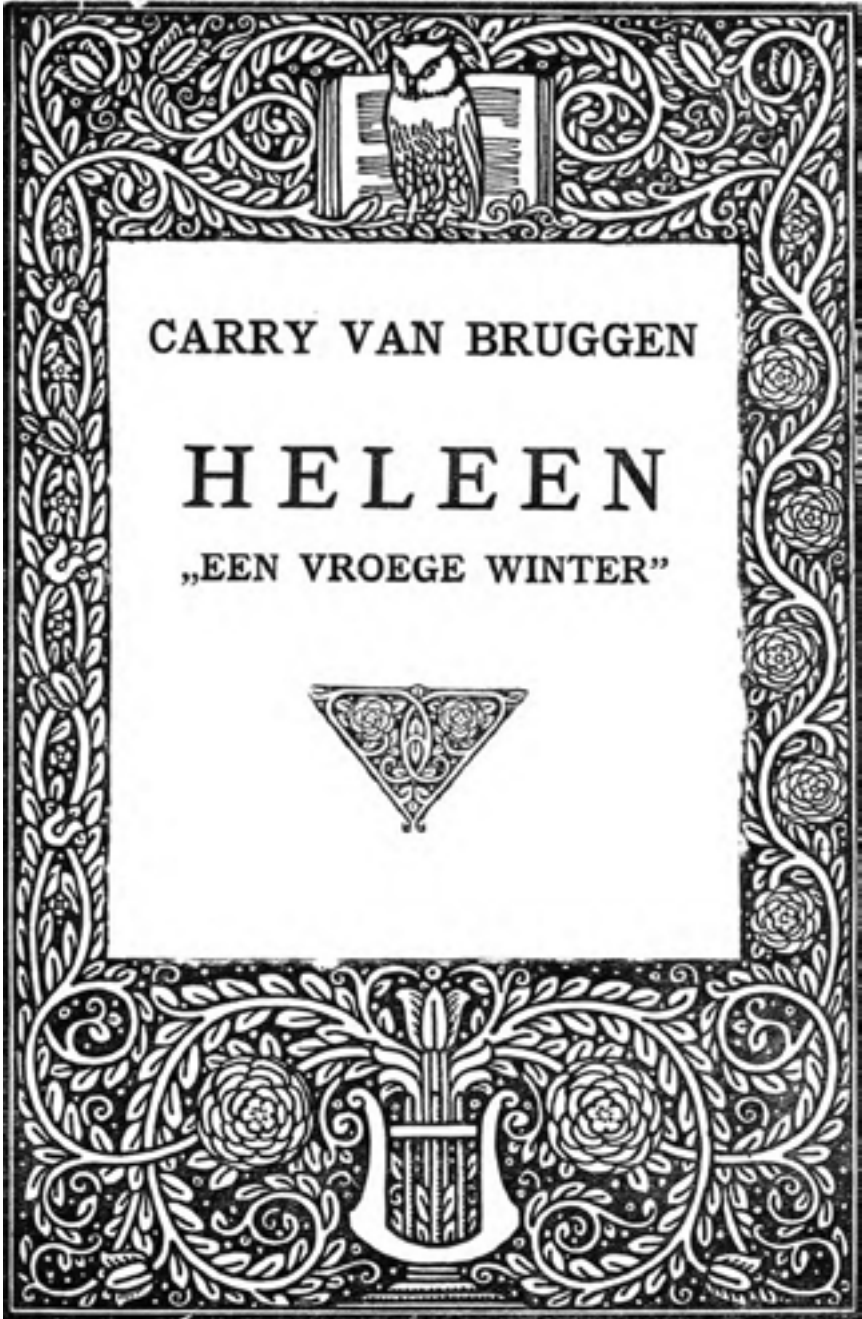

HELEEN

Een vroege winter
hertaald

CARRY VAN BRUGGEN

HELEEN

„EEN VROEGE WINTER”

Carry van Bruggen

HELEEN

EEN VROEGE WINTER

🌸 Amsterdam Zuider-Amstel 2025 🌸

1^e druk Maatschappij voor Goede en Goedkoope Lectuur, Amsterdam 1913

2^e druk Wereldbibliotheek, Amsterdam 1934

3^e druk, gevolgd door enkele bladen uit Helene's dagboek, *Het Spectrum*, Utrecht 1983

TEVENS OPGENOMEN IN:

Vijf romans, Em. Querido's Uitgeverij BV Amsterdam 1979¹, 1980², 2013³

Bevat: *De verlatene*, *Heleen*, *Een coquette vrouw*, *Het huisje aan de sloot* en *Eva*.

HERTALING: Daniël Mok-Kolthoff © 2025

ISBN 9789079133338 Frontispice: Carry van Bruggen, circa 1913

CARRY VAN BRUGGEN

Enkele Bladen uit
Helene's Dagboek

ZONNEBLOEM-BOEKJES No. 17

VOORWOORD

Tussen al die kinderen waarop zo dik het rustige, conventionele lag, heb ik mijn eigen onrust als iets minderwaardigs gevoeld... Net als *Heleen* kon ik al die tijd geen wortel schieten, kon ik de benauwdheid van angst en inferioriteit niet van me afschudden... Die verlegenheid heeft lange tijd diepe sporen achter gelaten en pas later begon te schrijven zoals ik eigenlijk altijd al had moeten schrijven. In *Heleen* durfde ik pas vrij tot mijn recht komen en daar sta ik voor in.

Met *Heleen* ben ik mezelf geworden. Dat boek is mijn wedergeboorte geweest. Daar is de gemoedsbeschrijving hoofdzaak en het geziene beeld secundair geworden.

Ik hecht geen waarde aan het materialistisch leven *an sich*. Ik zie er geen andere waarde in dan als enscenering te dienen. Om boven de naturalistische dwang uit te kunnen groeien, heb ik veel te danken aan Arthur van Schendel, Frederik van Eeden en vooral aan de eenvoudige, menselijke manier van Frans Coenen die schreef zoals hij voelde, zoals hij het meende en zoals hij sprak. Hij was het die mij, door zijn werk en raad, de moed en kracht gaf om mezelf te zijn. Het was een langzaam en tobberig proces, dat losmaken van de waan van de dag en het lef om mezelf te zijn. Het was nodig voor de ontwikkeling van mijn wording om een eigen criterium te zoeken, uit mezelf iets worden, al was het maar een klein zelf.

In *Heleen* hoorde ik voor het eerst mijn eigen stem gehoord. Daar is het meditatieve, en intellectuele van mijn natuur naar boven gekomen. De vragen over het wezen en bestemming van de mens, wat het IK betekent en wat is de individuele plaats in de collectiviteit? Waar kom ik vandaan? Waarheen ga ik? Wat is mijn plaats op aarde? *Heleen* is niet meer dan dat: het IK dat zichzelf herkent en de eigen plaats aanwijst. Vanaf mijn jeugd overheerst mijn hunkering om te weten wat er met de mens gebeurt. Ik heb me altijd sterk door etymologische bijzonderheden aangetrokken gevoeld, de afkomst, betekenis en waarde van woorden, door alles wat met de menselijke geest door de eeuwen heen in relatie staat.

Heleen heb ik bedacht in het licht van mijn meer bewustwordender aan- en invoe-len. Toch had *Heleen* al een soort van voorganger gehad in haar neiging tot zelfbe-spiegeling en zelfontleding: in Daantje uit *De Verlatene* vindt je dat streven in kiem terug. Ook Ben uit *Het Joodje* is bezield met Heleens onderwaardering van het tijdelijke en haar ethische principe: wat je van anderen vergt, hoor je zelf ook te doen en wat je zelf niet kunt bereiken, kun je ook niet van anderen te eisen.

In *Een Coquette Vrouw* zal weer iemand van hetzelfde slag naar buiten komen, een wezen vol zelffinkeer en zelfkennis.

Van *Heleen* weet ik dat het te geconcentreerd is en dat ik uit dat boek nog lang zal kunnen putten. In mijn volgende werk zal ik al proberen de abstracties concreter te maken en ze meer te dramatiseren. Wel zullen ze allemaal gebaseerd zijn op mijn innerlijke visie zoals in *Heleen*. Ze zullen rijk zijn aan de menselijkheid, het diepere tasten en het onrustige zoeken dat in *Heleen* besloten ligt.

Mijn bedoeling heeft nooit de weergave van een bepaalde levensbeschouwing overschreden. Ik ben nergens lid van. Ik sta buiten de kerk, ondanks mijn diep-religieuze natuur. Belangrijkste van mijn geloof is mijn diepgewortelde besef over de aardse verschijningsvormen van HET EEUWIGE – daarbuiten niets. Het is toeval dat ik met *De Verlatene* het joodse vraagstuk aanraakte. Ik beken dat zelfs meer te hebben gedaan onder de algemene suggestie van de Hollandse kritiek dat je episch hoort te zijn dan uit overtuiging. Ik interesseer me veel meer voor de dingen die de basis van *Heleen* uitmaken, dan voor de problemen die *De Verlatene* opwerpt.

Ik sta helemaal buiten het zionisme. En zo het jodendom niet helemaal buiten mijn kringen van belangstelling is uitgesloten, staat het op een tweede plaats. De menselijkheid gaat voor.

Toch koester ik de wens eens de joodse dingen uit *De Verlatene* over te zetten op een hoger plan – het plan van *Heleen* – en te herschrijven van wat ik in het jodendom voel.¹

Carry van Bruggen, december 1914

¹ BRON: *De Gulden Winckel*, jrg. 14, Hollandia-Drukkerij Baarn 1915.

*{We verdragen het pathetische alleen in de kunst.
De levende mens moet sober en niet te luidruchtig zijn.
Zo'n sober mens beschrijft zonder enige pathos hoe grondeloos men
zich aan die hooggestemde gevoelens heeft overgegeven.}*

(De geboorte van de tragedie)

HET GEBOORTEHUIS VAN HELEEN EN WAAR ZE HAAR HELE JEUGD HAD GEWOOND, STOND EENZAAM EN ALLEEN LANGS DE BOCHT VAN EEN RIVIER WAARVAN HET WATER TRAAG TUSSEN DE VLAKE OEVERS VOORTSTROOMDE. Als Heleen terugdacht aan dat huis, de plassen, het rietland en de bleekvochtige weiden aan de overkant dan, waren de beelden in haar hoofd alsof het daar altijd late herfst en aankomende winter was geweest.

Op het koude water van de rivier dekten de bonte bladeren het diep en wazig beeld van een hoge, bonte lucht, bleke nevels zweefden zwak en onvast tussen wolken en water. In het vochtige bos beefde de damp rond elke stam. Daar lag de vergane zomerpracht en de bedroefde roep van de late vogels klonk hol als in koude zalen. In druipende takken wiegden de verlaten nesten. Het grauwe huis traande ziltig vocht, bleek onkruid groeide uit de spleten en het vervallen hek voelde glibberig en kil van groene uitslag. – Langs het de voorkant van het huis, in de bocht van de weg waar regen het grint gestadig vochtig en donker hield, zuchtten kwijnend de oude, scheve bomen. Hun duistere kruinen drukten zwaar op knoestige, korte stammen en benedenlangs lagen achter berm en sloot de wijde grijze akkers tussen smalle greppels. Kraaien pikten het winterzaad uit de verwoelde klei, schichtige spreuwen hipten over de kluiten, schreeuwden met gerekte hals en repten zich weg. Een omgevallen kruiwagen bij verlaten gereedschap leek aan de aarde vastgekorst. Huisjes en boompjes verderop stonden in ijle, blauwe wazen omsloten.

In het hol en donkere najaarshuis bewoonden Heleen en haar familie maar enkele kamers. De rest stond leeg bij gebrek aan meubels. Onder het dak lagen onbedekte grauwe vloeren tussen koude wanden. Lege kasten kierden en klemden, het rook kil naar rag en vochtig stof. De herfstwind joeg de regen door de scheuren en sneeuw in de winter. Het ijzig stuifsel sloeg in ijle plakken tegen balk en bint; een star schijnsel drong naar binnen, verjoeg de schemer en openbaarde de geheimenissen van de zwammen die van nazomer tot mei teer en bleek groeiden uit vocht en donkerte.

Hun woonkamer aan de voorzijde was ruim, laag, stoffig en bedompt. Het half-vergane vloerkleed leek met de de meubels vergroeid en alles was duister en zwaar. Geen bloemen, lichte gordijnen of glanzend meubel en geen luchtige snuisterij. Voorouderlijke portretten hingen aan de wanden en waren net als de klok daarmee één geworden.

Wat haar vader buitenshuis deed en waarvan ze leefden wist Heleen niet. Er werd nooit over gesproken en zij vroeg er niet naar. Uit haar moeders verhalen, waarvan ze in later jaren wel aannam dat zij ze maar gedroomd of gelezen had, wist ze dat haar moeders familie rijk en aanzienlijk was geweest en daarna door onwetendheid tot armoede vervallen, en dat er vele kleine broertjes en zusjes waren gekomen en weer gegaan, zodat zij nu nog maar met drie anderen over was, de kleine broertjes en de oudere zuster.

Alle drie waren slank, bleek en blond. Haar zus was echter klein en plomp, ging niet naar school en overdag het huis niet uit. Tegen de avond nam vader haar mee en wandelde met haar langs de rivier. Soms zat ze een hele dag in een hoek van de zolder op de grond, knaagde aan haar handen en bewoog grommend haar lijf in bochten. Haar vingers waren van het bijten beschadigd. Soms vertelde ze Heleen lange verhalen zonder zin of samenhang waar Heleen peinzend naar luisterde, probeerend om er iets van te begrijpen. Ze had ook boze dagen, dan was haar hele gezicht ingekrompen van woede, beet zij zichzelf fel tot bloedens toe in haar duim en kneep Heleen en de broertjes met gekwelde ogen. Heleen dacht weinig na over die vreemde gewoonten van haar zuster. Ze wist niet beter dan dat het zo hoorde als een deel van huis en leven. Pas veel later kreeg ze, uit wat anderen haar honend en in giftige grappen toebeten, het vermoeden dat haar zuster krankzinnig was.

Heleen's moeder was tenger, druk en bleek. Zij zong met een schrille stem treurige Franse liedjes die ze ooit van haar grootmoeder had geleerd en waarvan ze de zin vergeten of nooit geweten had. Heleen begreep ze dus ook niet maar dat maakte haar weinig uit. Turend naar grootmoeders portret luisterde ze peinzend en indachtig. Ze onthield de liedjes op de klank en neuriede ze als ze alleen was net zo lang tot ze een ontroering in zich voelde als gegraven en huilen moest. Dat gevoel wilde niet altijd komen. Toen ze later de betekenis van die liedjes leerde, stelden ze haar teleur. Ze kon er niet meer om huilen, het was of de grafdiepte uit haar voor gevoel geëffend was. Ze had ze zich donker en woest als rotsen en ravijnen gedacht.

Heleen's vader was fors gebouwd en stil van geest. Alleen zijn handen waren smal en zacht, hij lachte niet vaak maar als hij lachte voelde Heleen die lach tot in haar hart en lachte mee met vochtige ogen.

Van haar moeders vrolijke drukte hield ze niet. Die blijheid doofde gewoonlijk in dagenlange somberheid uit. Het maakte Heleen schuw en stil.

Over zaken als goed opletten, plichtsbesef en vooruitkomen werd thuis vrijwel niet gesproken en Heleen dacht er uit zichzelf nooit over na. Ze was meegaand, fel en onverzettelijk van aard en opgewassen tegen neerbuigendheid en dwang. Het schoolleven deerde haar niet, straf hoorde daarbij en maakte geen indruk op haar evenmin als het preken en praten vooraf en daarna.

Wanneer ze vader haar schoolrapport liet zien, lette hij amper op de cijfers voor ijver en goed gedrag. Heleen nam al snel die minachting voor het een en het ander over zonder dat dit invloed had op haar doen en laten. Beloning of bijzondere lof voor hoge cijfers kwam niet voor, zodat Heleen ook daaraan weinig waarde hechtte.

In de klas had ze geen vriendinnetjes en speelde met iedereen die haar vroeg zonder bijzondere voorkeur. Ze plaagde niemand, deed niet mee aan de wreedheid tegenover dieren en zwakkeren en verzette zich er evenmin tegen. Ze hield van de mensen in haar huis, niet omdat ze vader, moeder en broertjes waren maar omdat ze bij haar in het huis hoorden. Van het huis zelf en de oude meubels hield ze bijna evengoed. Ze hield van wat bij haar hoorde en verlangde geen nieuws. Ze hechtte zich snel en sterk aan wie op haar vertrouwde of haar medelijden oproepen had. Ze leed weken om het hondje dat in de regen met haar mee gelopen was, dat ze huilend van medeleven gevoed en getroost had en dat haar vader in de donkere avond had weggejaagd omdat het ziek was en vuil. In de nachten daarna huilde ze zich radeloos afvragend waar het nu zou zwerven en op stormavonden dacht ze aan de arme zeelui met rillingen van verdriet. Compassie, angst en pijn was er in al haar welwillendheid voor de verstilde huisraad bijna net zo goed als voor mens en dier. Ze treurde om de oude stoel die jaren lang naast de warme haard had gestaan en gebroken naar de zolder werd verbannen. Verdriet dat, vaak zonder dat ze wist waardoor of waarvoor, als een benauwdheid in haar aanzwol. Verdriet als bloedende pijn die gejaagd en radeloos maakte en alle goeds verbitterde. Al dit verdrietige huilen verborg ze. Iedereen zag haar als een willig, weerbaar en goedlachs kind, opgaand in spel, afkerig van ruzie en van nature de waarheid sprekend en schaamteloos liegend als de nood het gebod. Op school deed ze nooit opzettelijk kwaad, maar deed gewoon mee in rumoer en plagerijtjes tegen de meester. Hij bulderde en strafte en bleef daarbij de baas. De strijd tussen kind en meester lag in de natuurlijke orde van de dingen. Heleen wist niet beter.

HELEEN GING OP SCHOOL IN EEN KLEINE, OUDE STAD, EEN HALF UUR
 LGAANS VAN HAAR HUIS. Ze liep graag alleen en verveelde zich nooit.
 Ze kwam er langs de grindweg met de bomen, die liep van de rivierkant af, met
 holle bochten, de laagte in en tussen de akkers door, maar keek neuriënd om zich
 heen en peinsde over de dingen, die ze zag. Ze keek naar het zwoegen van de boeren
 tussen koren en koolzaad in de trillende hitte van de zomer en benijdde hun ruime
 en onbetwiste vrijheid, ze ademde in de vochtige winden van lente en herfst met
 open mond en halfgesloten ogen en begreep niet recht wat haar daaruit aanwoei en
 beving met zoete benauwdheid, ze staarde naar de gouden misten in September en
 October in eenzelfde heerlijke zwaarmoedigheid, - die ze niet begreep, doch waar-
 aan ze zich gelukzalig overgaf, - doch ook de winter bekoorde haar nog met zijn
 zachte, onvaste dagen, de neveldagen vóór de Kerstvacantie, als er damp welt uit
 het warme land en bevend opstaat om de bomen. Het enige, dat ze niet verdroeg,
 was het wreede, harde vorst-getij, het klare, koude winterweer, het open verschiet,
 het verstarde akkerland -, en op haar weg naar school schreide ze als verscheurd van
 koude en van rampzaligheid.

In het stadje ging ze altijd denzelfden weg naar school. Ze wist en zocht er geen
 anderen; stond ze bij toeval in een vreemde straat dan voelde ze zich verdwaald en
 verloren, het aangezicht van de huizen vijandig. Haar weg leidde dwars over een
 smal grachtje, waarvan het water roerloos en met troebele glansen als van bezon-
 ken zeepsop tussen de vooze schoeiingen van de oude achterhuizen lag. Op het
 platte bruggetje bleef Heleen vaak staan, hing over de leuning en staarde zacht-ade-
 mend tegen die huizen aan. Daar was ook een koffiebranderij met deur en schutting
 tegen de walkant aan. Stond de deur open, dan rook Heleen de scherpen geur van het
 branden en in het witte licht tussen schutting en muur stond op de binnenplaats
 een kleine man in 't bruin gekleed en draaide gestadig aan een groot rad. Heleen
 noemde hem in haar gedachten 'De Slaaf' en behield haar leven lang uit dat woord
 niet zozeer de voorstelling van een klein, krom mannetje op een binnenplaats, als
 wel de reuk van koffie en het licht van een regendag. Zo dikwijls Heleen hem daar
 mocht zien, nooit vroeg ze anderen, waarom hij er stond en wat hij er deed. Ze vroeg
 weinig naar de dingen, die ze zag, schoon ze veel opmerkte en nimmer iets vergat
 van wat ze eenmaal had gezien. Doch ze had voor zichzelf volkomen genoeg aan
 wat haar uit aanschouwing, klank en geur aanwoei en beving, hervoelde dat in een-

zaamheid, klonk aan elk ding een vreemd en vluchtig beeld uit haar fantasie vast en bewaarde ding en beeld gezamenlijk in één enkele voorstelling, die dan eigenlijk een aandoening en geheel en al haar eigendom was.

Was Heleen het bruggetje over, dan moest ze een smal ingekneld huisje voorbij, waar een oud, halfblind dametje een leesbibliotheekje hield. In een engen uitbouw lagen op een hellende plank de opengeslagen boeken ten toon gespreid. Bijna elke dag stond Heleen daar en zag er dezelfde boeken. Van sommige kende ze alleen het vergeelde titelblad, volbedrukt met ijle trekletters en het zwarte prentje er tegenover, van andere twee bladzijden ergens middenin. Weken aaneen lag dat alles daar onveranderd, dan las Heleen op een dag plotseling nieuwe dingen, zag onbekende prentjes, maar verheugde zich niet. Ze had zich aan de bekende prentjes gehecht en voelde zich vervreemd en tekort gedaan. Maanden achter elkaar zag Heleen in de benedenhoek van de toonplank, vlak tegen het raam, het prentje en de titel van een boek, dat 'De Fonkelende Sterren' heette. Een heer in een ouderwetsche jas, een bedroefde dame met sluier en sleep stonden daar hand aan hand onder de nachtelijken hemel; de heer hief de vrije hand naar de sterren omhoog. In de bleken achtergrond van streepjes en veegjes meende Heleen tengere bomen, van nachtwind bewogen en verder daarachter nog donkere heuvelen te zien. Als Heleen daarnaar keek, beving haar een vreemd gevoel, van niet weg te kunnen, maar ook niet weg te willen, omdat het blijven en peinzen zo zoet was. Ze stond zacht ademend vlak tegen het raam en gevoelde zich ver weg, maar als het lachen en joelen van de voorbijtrekkende kinderen achter haar, haar beduidde, dat het schooltijd werd, maakte zij zich los en ging gewillig naar school. Nimmer kwam het in haar op, zich ook maar voor éénen dag aan de strenge wet van het schoolgaan te onttrekken. Heleen was in geen enkel ding lichtvaardig.

Eens op een dag waren de heer en de dame van 'De Fonkelende Sterren' verdwenen, en lag een ander boek in hun plaats. Heleen schrok van haar eigen bedroefdheid, het scheen haar, als was haar een stuk van haar leven ontscheurd, ze kon dien dag op school niet leren en zag de maten en gewichten op de kast voor het eerst in hun hatelijkheid. Schemer en stoflucht thuis leken haar ondraaglijk, en toen ze dien avond bezwaard en traag naar haar bed ging, bezon ze zich plotseling op een nieuw begrip en zei tot zichzelf: nu weet ik precies wat de mensen bedoelen als ze zeggen, dat iemand iets op het hart heeft. Ik heb iets op het hart.

Een paar jaren later kreeg Heleen wel eens wat geld van haar vader en besteedde dat om boeken te leenen uit het oude winkeltje. Ze was klein en bedeesd en reikte maar even boven de toonbank uit, waarachter het tengere dametje zich in de nauwte tussen de boekenplanken keerde en wendde. Dat dametje was vriendelijk en fijn; als ze zich over de toonbank heenboog en Heleen toesprak, trilde er iets in het kind en dreef als vertedering naar haar ogen. Eens vroeg ze haar in de woonkamer te komen en Heleen beschouwde dat als een uitgezochte eer. De trijpen meubeltjes en het glimmende koperen stooftje vond ze prachtig en deftig, ze mocht bij de tafel zitten en prentjes zien. Aan de ene wand hingen tussen de oude grote schilderijen witte strookjes papier, met zwarte silhouettes. Op elk stond een kruisje getekend. Het oude dametje wees Heleen hoe ze veertig tellen lang zonder met haar ogen te knippen naar dat kruisje staren en dan de ogen sluiten moest -, dan zou ze iets aardigs zien. Heleen vond het gewichtig en geheimzinnig, vatte er een in het oog, telde met kloppend hart haar veertig tellen en hield de ogen opengesperd, als gold het een bezwering, die door het geringste lijden kan. Toen sloot ze de ogen en zag plotseling het poppetje, doch nu groot, week en blinkend wit in de donkerte voor zich uit zweven. Ze schrok heftig en werd bang, liep weg en hield wijd de ogen open, om niet te zien, doch kon het toch niet nalaten ze telkens weer te sluiten, ten einde te weten of het er nog zou zijn. Het verscheen telkenmale trager en flauwer en bleef ten leste weg, doch Heleen wilde daarna niet meer bij het oude dametje in de kamer met de poppetjes komen.

Thuis las ze met haar moeder de gehuurde boeken en samen bespraken ze de karakters, lotgevallen en wederwaardigheden van de personen als betrof het werkelijke mensen. De meeste van die boeken waren vertaalde Engelse romans, die van het leven op kastelen verhaalden, van graven en gravinnen, jachtpartijen en liefdezaken, die Heleen half begreep, half uit haar verbeelding aanvulde en voltooide, tot haar gehele bevrediging. Zodoende werd dat leven in die boeken voor haar de echte werkelijkheid, waartegen het weinige, dat ze thuis en op school vernam, in belangrijkheid niet opwegen kon en dat zich naar zijn aard zuiverder aansloot bij haar vluchtige ontroeringen uit kleur, geur en geluid dan de kleine gebeurtenissen van het dagelijksche leven. De beelden, die lezend in haar verbeelding waren gerezen, bleven daar voor immer behouden en met hen bevolkte ze de ledigheid van wat haar op school werd medegedeeld. Ze ging eenmaal voorbij het winkeltje en las op de smalle

strook van een boek, dat onder een ander uitstak, niet meer dan deze enkele regels: 'De storm loeide, de golven sloegen tegen de rotsen met een ijselijk geweld, de ramen van de onbeschutte herberg trilden, doch de zeeman vernam het niet. Hij sliep en droomde. Maar plotseling zag hij in zijn droom een bleke hand, die met opgeheven vinger naar een witte grafzerk wees. Hij las: "Gedenk Valentin Jernam, oud 31 jaar." Met een schreeuw werd de zeeman wakker. Hij had zijn eigen graf gezien.'

Er was geen prentje bij, en Heleen had bij haar weten nimmer een zodanige voorstelling aanschouwd. Doch toen ze, wit en tot in haar hart ontsteld, opkeek uit het boek, zag ze die kust en die rollende golven, de hoge herberg tussen gespleten, woeste bomen, ze hoorde des zeemans schreeuw en zag hem opgericht in zijn bed, zijn ogen verknijpend tegen de gruwel, dien hij in de droom had gezien.

Over die dingen sprak ze met niemand, doch ze bleven dagenlang haar nabij en gingen nooit geheel uit haar weg.

Toen ze groter werd, moest ze op school van vreemde landen leren en van die landen kaarten tekenen. Ze kreeg dan evenals de andere kinderen een groot vel papier op haar lessenaar geprikt en trok met weifelend potlood de omtrekken na. Tot Engeland voelde ze zich meest aangetrokken, de plaatsnamen hadden uit haar boeken een bekenden klank, het was alsof ze er meermalen was geweest. Ze trok de blauwe lijntjes van de rivieren, schetste de bergen bruin, zette zwarte stippen voor de steden, en zag de bonte bewegelijkheid van de jachtstoeten onder herfstloof in een gouden mist, rook de fijnen geur van welkend loof en hoorde het diepe ruischen van de wind uit de holten van het bos, waar klank van hoef en voet teloor ging in de dichte massa's van week blad.... tussen de stammen blonk het blank kasteel in een bonten band van laatbloeiende perken en bedauwde vijvers. Hier was het Schotsche Hoogland en mannen op steigerende paarden en met zwarte, wapperende mantels joegen over toppen en kloven voort in de nacht -, wolken stormden, spelonken gaapten, waar Rob Roy in school met de zijnen, edele Rob Roy, uit de wereld verstooten en met zijn groot hart tot rooverij gedoemd.... naar het Zuiden toe vloede milde zonigheid over heuvelland en wei, de horizon was wazig en wijd, en gefladder in zoete lucht van goud-blond haar en speelschen lach van de jonge edelvrouwen en haar kinderen, doch heel onderaan op de kaart hing een zware nachtlucht, lagen de kleiën wolken gelegerd, van donder gebeukt, van bliksem stil en spits gespleten, over een donkere, booze zee woei opgejaagd schuim als een bleke sluier. Daar sliep de zeeman

alleen in een herberg op rotsen en droomde van zijn eigen graf.

Werd Heleen wakker uit deze zoet-bedroefde dromerijen, dan vernam ze tot haar verbazing en pijnlijke schaamte, dat er niets deugde aan haar kaart. Die werd voor haar schande te pronk naast het bord geprikt en ieder kind lachte haar uit.